

รายการ ร้อยเรื่อง...เมืองไทย

สถานีวิทยุกระจายเสียงรัฐสภา และสำนักวิชาการ

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ถนนประดิพัทธ์ เขตพญาไท กรุงเทพฯ 10400 โทร. 0 2244 2065

เรื่อง ดุสิตธานี
ผู้เรียบเรียง นายฉัตรชัย ศรีเมืองกาญจนา วิทยากรชำนาญการ
 กลุ่มงานบริการวิชาการ 1 สำนักวิชาการ
ออกอากาศ กุมภาพันธ์ 2562

ก่อนที่ประเทศไทยจะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เมื่อปี 2475 นั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้างเมืองจำลองที่เรียกว่า “ดุสิตธานี” ขึ้นในปี 2461 เพื่อเป็นแบบทดลองการปกครองระบอบประชาธิปไตย มีลักษณะเป็นการปกครองส่วนท้องถิ่นแบบเทศบาลโดยดัดแปลงมาจากประเทศอังกฤษ

ดุสิตธานีถือกำเนิดที่พระราชวังสวนดุสิต ภายหลังจากได้ย้ายมาอยู่ที่พระราชวังพญาไท (โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้าในปัจจุบัน) สิ่งก่อสร้างจำลองต่าง ๆ ในดุสิตธานีมีขนาดสูง 2-3 ฟุต เช่น ที่ทำการรัฐบาล บ้านเรือนราษฎร พระราชวัง ศาลากลาง สถานที่ราชการ โรงทหาร ร้านค้า โรงพยาบาล ตลาด โรงแรม ธนาคาร สถานประกอบธุรกิจต่าง ๆ เป็นต้น โดยมีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานอย่างครบถ้วน นอกจากนี้ ทรงโปรดเกล้าฯ ให้พระยาบุรุษรัตนราชพัล्ल ราชเลขาธิการในพระองค์ แปลธรรมนูญการปกครองเทศบาลของประเทศอังกฤษแล้ว ทรงนำมาพิจารณาตัดแปลงแก้ไขเพื่อใช้ในดุสิตธานี และได้พระราชทานชื่อว่า “ธรรมนูญลักษณะปกครองคณะนคราภิบาล (ดุสิตธานี) พระพุทธศักราช 2461” เพื่อเป็นการกำหนดอำนาจในอันที่จะพระราชทานแต่ชาวดุสิตธานี ให้ได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นในวิธีจัดการปกครองตนเองในกิจการบางอย่าง โดยเนื้อหาสำคัญในธรรมนูญการปกครองนี้ ได้แก่ การกำหนดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง โดยเป็นการเลือกตั้งนคราภิบาล (หัวหน้ารัฐบาล) ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าดำเนินการปกครองโดยทั่วไป และเลือกเซษฐบุรุษ (เปรียบได้กับผู้แทนราษฎร) เป็นตัวแทนของทวยนาคร (ราษฎร) ในอำเภอนั้น ๆ ทั้งนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมิได้ทรงเป็นนคราภิบาลผู้เป็นใหญ่ในดุสิตธานีแต่ทรงเป็นเพียงนาครผู้หนึ่งที่ทรงใช้พระนามแฝงว่า “นายราม ฌ กรุงเทพฯ” มีอาชีพเป็นทนายความ มีหน้าที่พิเศษเป็นเกษตรมณฑล มรรคนายกวัดพระบรมธาตุ บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ และที่ปรึกษาาราชการของสมุหเทศาภิบาลด้วย

ในด้านการเมือง ดุสิตธานีมีพรรคการเมือง 2 พรรค คือ พรรคฝ่ายซ้ายและพรรคฝ่ายขวา กล่าวคือ มีฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายค้านอย่างสภาผู้แทนราษฎรในปัจจุบัน พรรคฝ่ายขวานั้นมีนายราม ฌ กรุงเทพฯ เป็นหัวหน้าพรรค เวลาประชุมจะติดแพรแถบสีน้ำเงินเป็นเครื่องหมาย จึงเรียกว่า “พรรคแพรแถบสีน้ำเงิน”

ส่วนพรรคฝ่ายซ้าย มีพลเอก เจ้าพระยามรธาภิบาล เป็นหัวหน้าพรรค เวลาประชุมจะติดแพรแถบแดง เป็นเครื่องหมาย จึงเรียกว่า “พรรคแพรแถบสีแดง”

การพระราชทานรัฐธรรมนูญลักษณะการปกครองคณะนคราภิบาล (ดุสิตธานี) พระพุทธศักราช 2461 เพื่อใช้ในดุสิตธานี เป็นสิ่งแสดงให้เห็นถึงความพยายามและพระราชปณิธานอันแน่วแน่ของพระองค์ ในการสานต่อเจตนารมณ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบรมราชชนก ที่ทรงมีพระราชดำริให้พระองค์พระราชทานรัฐธรรมนูญเมื่อครองราชย์ แต่เนื่องจากในเวลานั้นทรงเห็นว่าคนไทย ส่วนใหญ่ยังไม่มีความพร้อม อีกทั้งยังไม่มีความรู้ความเข้าใจสิทธิและหน้าที่ของตนเอง ซึ่งถือเป็นรากฐาน สำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ดังนั้น การส่งเสริมความคิดเรื่องการปกครองตนเองให้มีขึ้นใน หมู่พสกนิกร จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญยิ่ง แต่เนื่องจากประชาชนยังขาดการศึกษาและไม่เห็นคุณค่า ของการปกครองระบอบประชาธิปไตย การเรียกร้องเพื่อให้มีการพระราชทานรัฐธรรมนูญของบุคคลบางกลุ่ม จึงยังไม่อาจเป็นเสียงสะท้อนจากคนส่วนใหญ่ที่มีความพร้อมมากเพียงพอต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ การปกครองแบบใหม่ตามกระแสนิยมตะวันตก เมืองดุสิตธานีจึงเปรียบเสมือนเป็นศูนย์การเรียนรู้ ประชาธิปไตยแห่งแรกของไทยซึ่งทดลองให้เห็นถึงข้อดีข้อเสียก่อนนำไปปฏิบัติจริง

นับถึงปัจจุบันเป็นเวลากว่า 86 ปี ที่ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตย มีการใช้รัฐธรรมนูญ มาแล้วหลายฉบับ แต่พัฒนาการประชาธิปไตยของประเทศไทยยังไม่มีความก้าวหน้าเท่าที่ควร สาเหตุหนึ่ง อาจเนื่องมาจากการที่ประชาชนยังขาดความรู้ ความเข้าใจในบทบาทและสิทธิหน้าที่ของตนเองตามหลักการ ปกครองระบอบประชาธิปไตย ดุสิตธานีจึงเปรียบเสมือนกระจกเงาสะท้อนให้เห็นถึงพระราชหฤทัยของ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่จะสร้างประชาธิปไตยไว้เป็นบรรทัดฐานของประเทศสืบต่อไป ดังนั้น หากได้มีการเสริมสร้างให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง รู้จักยอมรับ ในความคิดเห็นที่แตกต่าง อันจะส่งผลให้ประชาธิปไตยของประเทศไทยมีความเข้มแข็ง และอำนาจอธิปไตย เป็นของประชาชนอย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

นรรนิติ เศรษฐบุตตร. (2559). **ดุสิตธานี : การทดลองจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เมื่อ พ.ศ. 2461**
(พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: ธรรมดาเพรส.

พระราชวังพญาไท. (ม.ป.ป.). ดุสิตธานี. สืบค้น 17 ธันวาคม 2561 จาก <http://www.phyathaipalace.org/index.php?lay=show&ac=article&Id=539655179&Ntype=7>

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, สำนักประชาสัมพันธ์, กลุ่มงานผลิตเอกสาร. (2554). **ดุสิตธานี :**
ศูนย์การเรียนรู้ประชาธิปไตยแห่งแรกของไทย. กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์.